

СЕКЦІЯ: Теорія та історія публіцистики

**ЛЮДИНА НА ТЛІ ДОБИ
(ПУБЛІЦИСТИЧНІСТЬ ЛІТЕРАТУРНИХ
ПОРТРЕТІВ КНИГИ АНДРІЯ СОДОМОРИ
«ЛІНІЯМИ ДОЛІ»)**

Хоменко Тетяна Миколаївна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри зарубіжної преси та інформації,
Львівський національний університет
імені Івана Франка

Книга перекладача, оригінального прозаїка-есеїста і поета Андрія Содомори «Лініями долі. Літературні портрети» свого часу, на жаль, залишилась непоміченою у книжковому просторі, хоча для поціновувачів творчості автора, звісно, це була знахідка, так само як знахідкою і вагомим доповненням став цей твір для історії наукової і педагогічної думки і відкритим полем для наукових розвідок. Приміром, 2017 року доцент кафедри загального мовознавства і слов'янських мов ТНПУ Галина Панчук дослідила найбільш уживані в книзі А. Содомори засоби номінації, які впливають на ідентифікацію особи, і водночас абсолютно слушно неодноразово, нехай і побіжно, вказала на публіцистичність літературних портретів книги [2]. Тож справді відкритим залишається простір для дослідження жанрової приналежності літературного портрету як такого і, зокрема, тих портретів, які увійшли до згаданої книги.

На сьогодні маємо чимало тлумачень поняття «літературний портрет», і це засвідчує той факт, що літературний портрет як жанр має межовий характер через відсутність узагальнюючого концепту. Пересічний читач здебільшого пам'ятає зі шкільної програми про літературні портрети дійових осіб того чи того художнього

твору, у Вікіпедії, з посиланням на словники літературознавчих термінів, читаємо про те, що це «жанрова форма сучасної мемуаристики, ... жанр літературно-критичного, науково-популярного нарису про життя та творчість письменника, близький до наукової біографії». Щодо мемуаристики, то Олександр Галич [1] прирівнює її до документалістики та водночас застосовує термін «нова мемуаристика», в якій нараховується майже півтора десятка окремих жанрів, в тому числі й літературний портрет, есе, нарис та ін. Характеризуючи «документалістику як літературу, .. що базується на реальних історичних документах та фактах і охоплює три найважливіших напрямки: мемуаристику, художню біографію та письменницьку публіцистику», дослідник доходить висновку, що дуже часто «терміни на позначення жанрових форм є авторськими жанровими новотворами». Цікаву думку щодо письменницької публіцистики висловлює і Наталя Стеблина, вказуючи, що «це творчість письменника, для якого публіцистика є або незнайомою сферою (у тому випадку, якщо письменник ніколи до того не виступав як публіцист) або незвичною сферою (у тому випадку, якщо письменникові доводилося писати публіцистику, але публіцистика не стала для нього провідним типом творчості). Тоб-то в будь-якому разі той факт, що письменник працює у царині художньої літератури, є визначальним для осягнення природи письменницької публіцистики.... З однієї сторони письменницьку публіцистику можна визначити як таку, що має характерні риси художньої літератури, і як таку, що має характерні риси публіцистики» [5]. І вже як своєрідний феномен потрактовує письменницьку публіцистику Анатолій Погрібний, вважаючи її так само органічною «для кожної з сучасних літератур, як і будь-який із її основних жанрів – прозових, поетичних чи драматургічних». Але, окрім того, він окреслює письменницьку публіцистику як «дещо виразно автономне стосовно публіцистики “взагалі”», оскільки «властиву публіцистиці “взагалі” логічно-понятійну наповненість вона поєднує з невідривною од сфери чуттєвості суто художницькою образністю – тяжінням до асоціативності й метафоричності осягнень та узагальнень, часом – до філософської масштабності» [3, с. 48]. І логічно-понятійна наповненість, і художницька образність притаманні літературним портретам «Ліній

життя», в яких – життя людини як індивідуальності, особистості. Кожен портрет виписаний як завершений літературний твір. І якщо живописний портрет – це вихоплена мить, то літературний портрет – це урухомлення множинних митей життя. Як тут не згадати слова Івана Франка «Нехай життя – момент і зложене з моментів. Ми вічність носимо в душі». Портрети книги – це також старанно виписані життєві ситуації, в яких активно присутній автор і його Вчителі – професори Львівського університету – Соломон Лур'є, Михайло Білик, Йосип Кобів, Іван Андрейчук та ін. Сам автор у передмові до книги пише, що їхні «літературні портрети вирисовувались із попередніх шкіців, що у романі-есе «Під чужою тінню» [4], і в подальшому вдається до термінології, яка притаманна радше живопису: «портрети», «портретна деталь», «рисунок», «контури», «зображення». Таке авторське окреслення своєї роботи вказує на бажання портретного деталізування кожної риси, яка б доповнювала і наповнювала героя літературного портрета справжністю. Ніби на підтвердження французького «portrait» («риска в ризику», «риска за ризику») А. Содомора, використовуючи образотворчу потенцію художнього слова, створює реалістичний живий портрет, урухомлений і озвучений, на відміну від статички живописного, і максимально увиразнює внутрішній стан душі героя, наче екранізує людину, на папері – як на полотні екрана: з мімікою, рухами, фонетикою, з наскрізним, у різних тональностях, гумором. По-суті, це своєрідна документалізація, розкадрована зі сценарною точністю, відповідно до тієї лінії часу і наповненого різноманітними подіями історичного простору, які кожен з героїв «Літературних портретів» заповнює своїм життям, переживаннями і справами. У такий спосіб в книзі уявнюється важливий публіцистичний принцип «що далі, то ближче». Автор, наближує до читача історію, вміло добираючи найдрібніші штрихи і до портрета кожного героя, і до портрета доби, представником якої той є, створюючи своєрідні портрети в портретах. І вже навіть з огляду на це можемо говорити про письменницьку публіцистику, та про публіцистичність «Ліній долі», як про побутування в літературному і публіцистичному просторі складного жанрового синтезу.

Література

1. Галич О. Термінологія сучасної документалістики. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/919/1/06goatsd.pdf>
2. Панчук Г. Номінаційне, антропонімне поле та ідентифікація особи (на матеріалі книги Андрія Содомори "Лініями долі"). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Мовознавство.* 2017. Вип. 1(27). С. 244–248.
3. Погрібний А. До розуміння феномена письменницької публіцистики. *Слово і Час.* 2007. №4. С. 45-52.
4. Содомора А. Лініями долі. Львів : Літопис, 2003. 376 с.
5. Стеблина Н. Стратегії поведження автора письменницької публіцистики. URL: <http://www.dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/11187/1/%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%>